

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalouden koulutusohjelma

Taloushallinto

2016

Katja Väkiparta

VUODEN 2016
KIRJANPITOLAINSÄÄDÄNNÖN
UUDISTUKSEN VAIKUTUKSET
KILPAILIJA-ANALYYSIIN

Katja Väkiparta

VUODEN 2016 KIRJANPITOLAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSEN VAIKUTUKSET KILPAILIJA- ANALYYSIIN

Opinnäytetyö käsittelee vuonna 2016 voimaan tullutta kirjanpitolainsäädännön uudistusta, jonka taustalla on Euroopan unionin tilinpäätösdirektiivin täytäntöönpano Suomen lainsäädännössä. Uudistuksen tärkein tavoite on keventää pienyritysten hallinnollista taakkaa. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten uudistus vaikuttaa yritysten kilpailija-analyysiin julkaistujen taloudellisten tietojen perusteella. Asiaa käsitellään rakennustoimialan kannalta esimerkkiyrityksen Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy:n näkökulmasta.

Opinnäytetyön teoria muodostuu tilinpäätösanalyysistä, kilpailija-analyysistä ja kirjanpitolainsäädännön keskeisistä muutoksista. Lähteinä on käytetty pääasiassa kirjallisuutta ja säädöstekstejä. Teorian käsittelyssä on hyödynnetty kohdeyrityksessä tehtyjen haastattelujen tuloksia. Kirjanpitolainsäädännön muutoksista on pyritty löytämään vaikutuksia taloudellisiin kilpailija-analyysiin kohdeyrityksen näkökulmasta.

Yritysten kokoluokkien raja-arvoja nostettiin ja mikroyritykset ovat uusi kokoluokka kirjanpitolaissa. Kirjanpitolainsäädännön muutokset vaikuttavat eniten pien- ja mikroyrityksiin antamalla näille tilinpäätöshelpotuksia. Helpotukset vähentävät yritysten tiedonantoa ja vaikeuttavat kilpailija-analyysijä.

Kohdeyrityksen kannalta suurin vaikutus lakimuutoksilla tulee olemaan kilpailijoihin, joiden kokoluokka laskee pientä kirjanpitovelvollista suuremmasta pienyritykseksi kirjanpitolain muutoksen takia. Nämä yritykset voivat ottaa käyttöön tilinpäätöshelpotukset, jotka vaikeuttavat kyseisten yritysten analysointia.

ASIASANAT:

kilpailija-analyysi, kirjanpitolaki, tilinpäätösanalyysi

Katja Väkiparta

YEAR 2016 ACCOUNTING LEGISLATION REFORM'S EFFECTS ON COMPETITOR ANALYSIS

This thesis examines the accounting legislation reform, which came into effect in 2016. The reform is based on the European Union's financial statement directive and its enforcement in Finnish legislation. The reform's most important aim is to reduce small enterprises' administrative burden. The aim of the thesis is to examine how the reform affects companies' competitor appraisals based on the published financial statements. This topic is examined from the construction branch's perspective by using the example company Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy's perspective.

The theory of the thesis consists of financial statement analysis, competitor analysis and the most important changes in the accounting legislation. Literature and legislative texts are the main sources. The results of the interviews conducted at the target company are used in the theory section. The aim was to discover the effects of the changes in the accounting legislation on financial competitor analyses from the target company's perspective.

Companies' size criteria were raised and micro-businesses are a new size class in the Accounting Act. The changes in the accounting legislation affect small and micro-businesses the most by giving financial statement reliefs. The reliefs decrease the published information about companies and make competitor analyses more difficult.

From the target company's perspective, the law changes' biggest impact will be on the competitors, whose size class will decrease from a large company to a small one because of the change in the Accounting Act. These companies can introduce the financial statement reliefs, which makes analyzing these companies more difficult.

KEYWORDS:

Accounting Act, competitor analysis, financial statement analysis

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TILINPÄÄTÖSANALYYSI	8
2.1 Perinteinen tilinpäätösanalyysi ja tunnuslukuanalyysi	9
2.2 Toimiala-analyysi ja yritysanalyysi	9
3 KILPAILIJA-ANALYYSI	12
3.1 SWOT-analyysi	14
3.2 Porterin kilpailija-analyysi	14
4 KIRJANPITOLAINSÄÄDÄNNÖN KESKEISET MUUTOKSET	16
4.1 Pienet ensin -periaate ja supistetut liitetiedot	17
4.2 Jäsenvaltio-optio ja suojasatamasäännös	20
4.3 Olennaisuus, pienkonsernipoikkeus sekä kirjanpidon menetelmät, aineistot ja säilytys	21
5 LAKIMUUTOSTEN VAIKUTUKSET KILPAILIJA-ANALYYSIIN	24
5.1 Pienet ensin -periaate ja supistetut liitetiedot	24
5.2 Jäsenvaltio-optio ja suojasatamasäännös	26
5.3 Olennaisuus, pienkonsernipoikkeus sekä kirjanpidon menetelmät, aineistot ja säilytys	27
6 YHTEENVETO JA POHDINTA	30
LÄHTEET	32

KUVAT

Kuva 1. Yrityksen taloudellisen toimintakyvyn osatekijät (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 197).	8
Kuva 2. Yritysanalyysi (Salmi 2010, 226).	10
Kuva 3. SWOT- eli nelikenttäanalyysin kehikko (Rope & Vahvaselkä 1994, 94).	14
Kuva 4. Toimialan kilpailun määräävät viisi kilpailutekijää (Porter 2006, 71).	15
Kuva 5. Yritysten kokoluokat (Rekola-Nieminen 2016, 36).	17

TAULUKOT

Taulukko 1. Pien- ja mikroyrityksen kululajikohtaisen tuloslaskelman bruttotulosvälisumma (Lydman 2016, 90).	18
Taulukko 2. Pien- ja mikroyrityksen toimintokohtaisen tuloslaskelman bruttotulosvälisumma.	19
Taulukko 3. Konsernitilinpäätös eri kokoluokissa (Lydman 2016, 84).	21

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten vuonna 2016 voimaan tullut kirjanpitolainsäädännön uudistus vaikuttaa yritysten kilpailija-analyyseiin. Hypoteesini on, että lainsäädännön uudistukset vaikeuttavat kilpailija-analyysejä. Aihe on ajankohtainen, koska uudistuksia on voitu jo hyödyntää yrityksissä. Työn aihe on tärkeä niille yrityksille, jotka tekevät kilpailija-analyysejä tai hyödyntävät niitä. Valitsin kyseisen aiheen, koska olen kiinnostunut tilinpäätösanalyysistä ja haluan tutustua kirjanpitolainsäädännön uudistukseen. Ajantasainen lainsäädännön tuntemus on tärkeää tulevan työurani kannalta. Käsittelem aiheita rakennustoimialan kannalta kohdeyrityksen Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy:n näkökulmasta.

Tilinpäätösanalyysiä ja kilpailija-analyysiä käsittelevissä teorialuvuissa on käytetty lähteinä aiheisiin liittyvää kirjallisuutta ja kohdeyrityksessä tehtyjen haastattelujen tuloksia. Kilpailija-analyysissä on käytetty lähteinä myös ulkomaisia artikkeleita. Kirjanpitolainsäädännön keskeisiä muutoksia käsittelevässä luvussa lähteinä on käytetty kirjallisuuden lisäksi lakeja, asetuksia, direktiiviä, työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän mietintöä, hallituksen esitystä ja eduskunnan sivuja. Kyseisen luvun kirjallinen lähdeaineisto on pääosin vuodelta 2016, joten niissä on huomioitu vuoden 2016 kirjanpitolainsäädännön uudistus. Vanhempaa kirjallisuutta on käytetty vain verratessa muutoksia aikaisempaan tilanteeseen. Lakimuutosten vaikutuksia kilpailija-analyyseiin käsittelevässä luvussa on myös käytetty samanlaisia lähteitä kuin sitä edeltävässä luvussa.

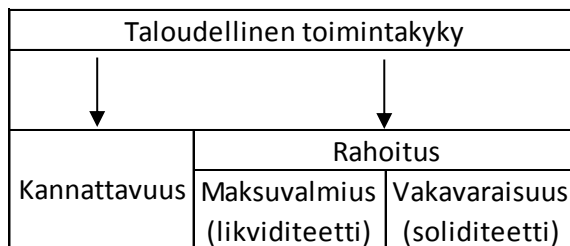
Opinnäytetyön toinen luku käsittelee tilinpäätösanalyysiä. Sen alaluvuissa syvennyttään perinteiseen tilinpäätösanalyysiin, tunnusluku-, toimiala- ja yritysanalyysiin. Kolmannen luvun sisältönä on kilpailija-analyysi ja sen alaluvut käsittelevät SWOT-analyysiä ja Porterin kilpailija-analyysiä. Neljäs luku syvenyy kirjanpitolainsäädännön keskeisiin muutoksiin. Muutosten pääkohtia käsitellään alaluvuissa. Viidennessä luvussa esitellään lainsäädännön muutosten vaikutuksia kilpailija-analyyseiin. Siinä asioiden käsittelyjärjestys on suurin piirtein sama kuin neljännessä luvussa. Kuudennessa luvussa käydään läpi työn yhteenveto ja pohdinta.

Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy on perustettu vuonna 1994 Maskussa. Yrityksen toimialana on liike-, toimitila ja teollisuusrakentaminen, julkinen rakentaminen sekä asunto- ja korjausrakentaminen. Yrityksen toimintaan kuuluu myös KVR-urakat, maan-

rakennus sekä teollisuuden huolto- ja kunnossapitopalvelut. Rakennustoimiston päätoimialue on Varsinais-Suomi ja Turun talousalue, kotipaikka on Masku. Henkilöstön määrä on keskimäärin 65. (Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy 2016.)

2 TILINPÄÄTÖSANALYYSI

Tilinpäätösanalyysissä tilinpäätösinformaation pohjalta tarkastellaan yrityksen taloudellista tilannetta. Yrityksen taloudellisesta tilanteesta arvioidaan yleensä kannattavuutta, maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta. (Syvänperä & Lindfors 2014, 93.) Kuvassa 1 käsitellään näitä yrityksen taloudellisen toimintakyvyn osatekijöitä. Analyysissä verrataan yritysten taloudellista tilaa keskenään tai yhden yrityksen taloudellista tilaa eri aikoina (Ikäheimo ym. 2011, 51).

Kuva 1. Yrityksen taloudellisen toimintakyvyn osatekijät (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 197).

Kannattavuus tarkoittaa sitä, miten yrityksen tuotot kattavat niiden saamiseksi käytetyt kulut. Yritys on kannattava, jos sen tulos on voitollinen ja voiton koetaan olevan tarpeeksi suuri verrattuna sen hankkimiseksi käytettyihin resursseihin. (Syvänperä & Lindfors 2014, 94.)

Maksuvalmius eli likviditeetti kertoo yrityksen lyhyen aikavälin rahoitustilanteesta. Se tarkoittaa yrityksen rahavarojen riittävyyttä kaikkiin maksuihin ajallaan. (Syvänperä & Lindfors 2014, 94.)

Vakavaraisuus kertoo yrityksen rahoitustilanteesta pitkällä aikavälillä. Mitä isompi osuus koko pääomasta on omaa pääomaa ja sen kaltaisia eriä, sitä parempi vakavaraisuus on. Oma pääoma tuo yritykselle vähemmän riskejä kuin vieras pääoma, koska sitä ei tarvitse maksaa takaisin. Sille myös maksetaan voitonjakoa vain tuloksen salliessa, mutta vieraille pääomalle maksetaan korkoa tappiollisenakin vuonna. (Syvänperä & Lindfors 2014, 94.)

2.1 Perinteinen tilinpäätösanalyysi ja tunnuslukuanalyysi

Perinteisessä tilinpäätösanalyysissä tutkitaan yritystä tai konsernia. Siinä lasketaan tunnuslukuja tilinpäätöksen perusteella ja arvioidaan niiden tasoa ja kehitystä. Perinteinen tilinpäätösanalyysi on suoriteperusteinen eli tulot ja menot kirjataan, kun ne syntyvät ja tarvittaessa ne jaksotetaan eri tilikausille tuotoiksi ja kuluiksi. Kassavirta-analyysi eli rahavirta-analyysi ei ole suoriteperusteinen vaan siinä tarkastellaan rahan kassaan tuloa ja kassasta menoja eli rahavirran suuruutta ja sen riittävyyttä. Nämä analyysimenetelmät täydentävät toisiaan ja niitä käytetäänkin usein yhdessä. (Kallunki & Kytönen 2002, 14; Salmi 2010, 114.)

Tunnusluku tiivistää tilinpäätöstietoja yhteen lukuun. Erikokoisia yrityksiä voidaan verrata toisiinsa niiden perusteella, koska tunnusluku on yleensä suhdeluku. Niitä lasketaan oikaistusta eri kausien ja eri yritysten kesken vertailukelpoisesta tuloslaskelmasta, taseesta ja rahoituslaskelmasta. Tunnuslukujen pohjalta tehdään tulkintoja yrityksen taloudellisista toimintaedellytyksistä. (Salmi 2010, 226.)

Tunnuslukuanalyysi on analyyseistä suppein ja yksinkertaisin. Sitä hyödynnetään myös yksityiskohtaisempien analyysityyppien kuten tilinpäätösanalyysin ja yritystutkimuksen osana. Tunnuslukuanalyysi on varsinaisen tilinpäätösanalyysin tiivistelmä. (Niskanen & Niskanen 2004, 9.)

2.2 Toimiala-analyysi ja yritysanalyysi

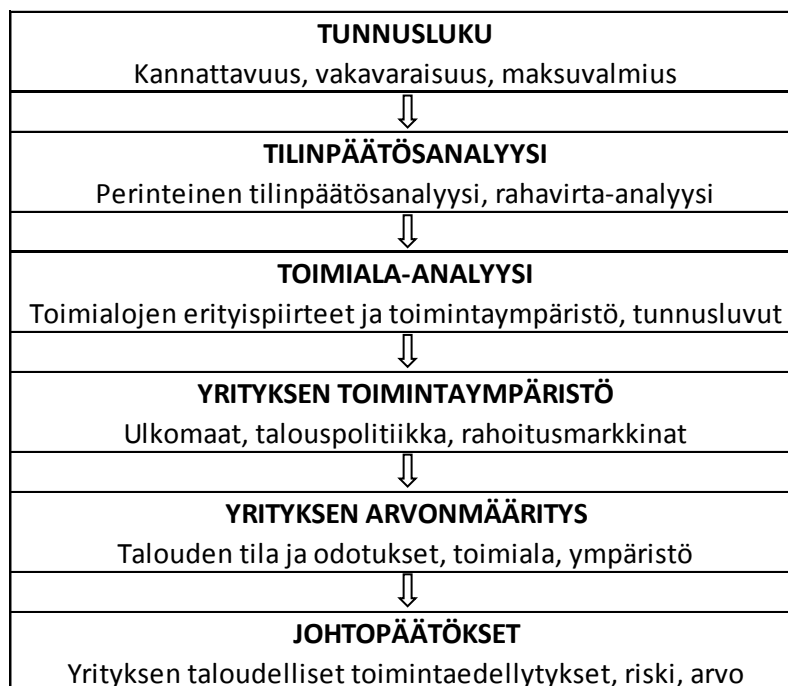
Toimialan menestystä ja toimintaedellytyksiä analysoidaan toimiala-analyysissä. Monet tahot tekevät toimialatilastoja kuten toimialaorganisaatiot, rahoituslaitokset, kauppa- ja teollisuusministeriö ja korkeakoulut. Toimialatilastojen pohjalta voidaan tehdä tulkintoja alan tilanteesta ja suhteuttaa yritys toimialaansa. (Salmi 2010, 114.)

Yksittäisen yrityksen tilinpäätösanalyysi on yleensä toimiala-analyysin pohjana. Näiden perusteella tehdään tunnuslukuanalyysejä koko toimialasta. Toimiala-analyysejä voidaan hyödyntää esimerkiksi arvostelukriteereinä, kun suhteutetaan yrityksen sijoitus- tai luottokelpoisuus toimialaan. (Salmi 2010, 230.)

Toimiala-analyysien sisältönä on tunnuslukujen lisäksi yleensä tietoja ja ennusteita investoinneista, hintakehityksestä ja kansantalouden muuttujien, esimerkiksi inflaation, valuuttakurssien ja korkojen vaikutuksesta alan toimintaedellytyksiin (Salmi 2010, 233).

Yritysanalyysin tarkoitus on saada selville liiketoiminnan tasolla yrityksen taloudelliseen menestykseen vaikuttaneet asiat. Tietoa menestykseen vaikuttaneista syistä voidaan jaostaa ja hyödyntää, kun tehdään yrityksen tulevasta kehityksestä tilinpäätös- ja tunnuslukutasen ennusteita. (Niskanen & Niskanen 2004, 11.)

Yritysanalyysi on tiedonhankintaa ja tutkimusta, jossa tutkitaan yritystä tai toimialaa. Myös yrityksen toimintaympäristöä analysoidaan. Analyysin kohteet yleensä liittyvät sijoitustoimintaan, luottopäätöksiin, yrityskauppoihin, asiakasseurantaan tai yrityksen riskin analysointiin. Yritysanalyysejä tuottavat yleensä luotto- ja takauslaitokset, arvopaperivälittäjät, investointipankit, talouslehdet ja analyysiyritykset, jotka myös myyvät niitä. Yritykset, jotka harjoittavat luottokauppaa, tuottavat analyysejä omista asiakkaistaan yhä enemmän. Luottolaitosten täytyy tehdä niiden vakavaraisuusvaatimuksen takia yksityiskohtaista riskianalyysiä yritysasiakkaistaan. Kuvassa 2 kuvataan yritysanalyysin kokonaisuutta. (Salmi 2010, 225.)

Kuva 2. Yritysanalyysi (Salmi 2010, 226).

Yritysanalyysiä voidaan hyödyntää moniin tarkoituksiin. Sitä käyttämällä voidaan vaikka tutkia kilpailijaa, vertailla omaa yritystä siihen ja ottaa siitä oppia. Analyysiä hyödyntämällä voidaan toimiala- ja yrityskohtaisesti hallita sijoitus- ja luotonannon tuotto-odotuksia ja riskiä. Yritystutkimusta käyttämällä voidaan yrittää saada tietoa yrityksen toimialasta ja apua oman yrityksen johtamisongelmissa. (Salmi 2010, 225.)

Tilinpäätösanalyysin merkitys Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy:n kannalta

Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy seuraa eniten omaa tuloslaskelmaa ja tasetta. Jos yrityksessä huomataan esimerkiksi isoja muutoksia edellisiin vuosiin, niihin kohtiin puututaan. Rakennustoimistossa ei lasketa erikseen mitään tunnuslukuja eikä tehdä itse tilinpäätösanalyysiä. (Taimela, E, sähköposti 9.11.2016.)

3 KILPAILIJA-ANALYYSI

Puutteellinen tieto kilpailuympäristöstä ja kilpailijoista on uhka yritykselle. Yrityksen olemassaolo voi vaarantua, jos yritys ei huomaa kilpailijaa, joka on uhka omien tuotteiden markkinoille. Kilpailija-analyysien tekemisessä kriittisiä kohtia ovat toimialarajauksen liian suppea määrittely ja kilpailun heikko huomaaminen. Kilpailijaseurannan ehdottomia kulmakiviä ovat kilpailuympäristön tunteminen, tärkeiden kilpailijoiden tunnistaminen ja niiden tarkka määrittely. (Pirttilä 2000, 25.)

Kun organisoidaan kilpailijaseurantaa, on olennaista tietää sen käyttötarkoitukset. Kilpailijatietoa voidaan käyttää erilaisissa päätöksenteon tilanteissa ja toiminnan kehittämisessä. Jälkimmäinen pitää sisällään oman aseman eli omien vahvuuksien ja heikkouksien ymmärtämisen verrattuna kilpailijoihin. Toiminnan kehittäminen käsittää myös toimintatapojen ja -prosessien kehittämisen ja henkilöstön motivoinnin. Kilpailijaseurannan henkilökohtaiset käyttötarkoitukset ovat vallankäyttö ja yritys- tai asiantuntijaimagon saavuttaminen. (Pirttilä 2000, 87–88.)

Kun yrityksissä on määritelty tärkeimmät kilpailijat ja aloitetaan systemaattisen kilpailijaseurannan muodostaminen, ensimmäinen vaihe on usein kilpailijatiedon tarpeen määrittely. Tarkoitus on saada selville, millaista tietoa tarvitaan kilpailijoista, jotta päätökset ovat oikeita eri tilanteissa. Kilpailijatiedon tarpeen määrittelyllä on lähinnä yritetty selvittää, millaista informaatiota pitäisi hyödyntää tehtäessä päätöksiä parhaan lopputuloksen saavuttamiseksi, eikä siihen, millaisia tietoja käytännön päätöksenteossa pystytään tai osataan hyödyntää tai mitä voidaan huomioida. (Pirttilä 2000, 63.)

Keskeisimpiä kilpailijatiedon lähteitä ovat oman yrityksen ulkopuoliset tai sisäiset kollegat. Kilpailijaseurannassa myös päivälehtien ja ammattilehtien artikkeleita ja uutispalveluja kannattaa käyttää. Lisäksi asiakkaat, kilpailijoiden vuosikertomukset ja rahoitusanalyttikkojen raportit antavat tärkeää tietoa kilpailijoista. (Pirttilä 2000, 96–97.)

Myöhemmissä alaluvuissa esitellään SWOT-analyysi ja Porterin kilpailija-analyysi, koska ne ovat keskeisiä kilpailija-analyysissä. Niitä ei kuitenkaan käsitellä tässä työssä enempää, koska kirjanpitolainsäädännön uudistus ei vaikuta niihin.

Erilaisia laskentatoimipohjaisia kilpailija-analyysikäytäntöjä ovat muodostaneet useat tutkijat, kuten Simmonds, Jones, Ward, Moon ja Bates, Wilson ja Guilding (Anderson &

Guilding 2006, 209). Guilding (1999, 584) ei löytänyt yhtenäistä tapaa jäsenellä kilpailijakeskittyneitä laskentatoimikäytäntöjä. Guilding ym. (2000, 123) jakoivat kilpailijalaskentatoimen kolmeen osa-alueeseen. Niitä ovat kilpailullisen aseman seuranta, kilpailijan kustannusten arviointi ja kilpailijan arviointi julkaistujen taloudellisten tietojen perusteella. Guilding (1999, 584) mainitsee näiden lisäksi kaksi muuta käytäntöä kilpailijakeskittyneessä laskentatoimessa. Niitä ovat strateginen kustannuslaskenta ja strateginen hinnoittelu. Tässä opinnäytetyössä keskitytään kilpailijan arviointiin julkaistujen taloudellisten tietojen eli lähinnä virallisen tilinpäätöksen perusteella.

Kilpailijan arviointi julkaistujen taloudellisten tietojen perusteella on numeerista analyysiä kilpailijan julkaistuista tiedoista. Se on osa kilpailijan kilpailuedun lähteiden arviointia. (Guilding ym. 2000, 132.) Gruetter-Settelen (1999) koe todisti, että kilpailijan taloudelliset tiedot vaikuttavat yrityksen päätöksentekoon. Hänen johtopäätöksensä oli, että kilpailijoiden arviointi vuosittaisten julkisten taloudellisten tietojen pohjalta pitäisi olla pysyvä osa kilpailija-analyysiä. Heinen ja Hoffjan (2005, 19–20) mielestä kolmannet osapuolet, kuten yksittäiset toimiala-asiantuntijat, ovat tärkeämpiä tiedonlähteitä kilpailijoista kuin julkiset lähteet. Moon ja Bates (1993) väittivät, että yrityksen strategisesti merkittävät näkemykset voidaan johtaa asianmukaisesti tehdystä analyysistä kilpailijan julkaistuista tiedoista (Guilding 1999, 584–585).

Kilpailija-analyysin merkitys Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy:n kannalta

Toimitusjohtaja Jari Lainion mukaan yrityksen kovimpiin kilpailijoihin kuuluvat pienet ja keskisuuret yksityiset osakeyhtiöt. Suurimmissa kohteissa kovia kilpailijoita ovat myös pörssiyritykset. (Lainio, J, sähköposti 20.9.2016.) Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy:ssä kilpailijoita arvioidaan julkaistujen taloudellisten tietojen perusteella. Yleensä kilpailijoista seurataan tulostietoja ja tietoa haetaan Asiakastiedon nettipalvelusta. (Lainio, J, sähköposti 11.11.2016.)

Tarjouskilpailun jälkeen yrityksessä aina tutkitaan omaa hintaa ja vertaillaan sitä kilpailijaan. Jos on iso hintaero, niin laskelmat tutkitaan ennakkohinnoista saadun suuren hinnan ja lyöntivirheiden varalta. Omien laskelmien tarkistamisesta ei tehdä kirjallista dokumenttia. (Lainio, J, sähköposti 23.11.2016.)

3.1 SWOT-analyysi

Nelikenttä- eli SWOT-analyysi jaottelee monet päätöksentekoon vaikuttavat tekijät havainnolliseen ja käsiteltävään muotoon. SWOT-analyysin kehikko koostuu yrityksen nykytilanteen ja tulevaisuuden analyysistä yhdessä. Kuvassa 3 havainnollistetaan SWOT-kehikko. (Rope & Vahvaselkä 1994, 94.)

Nykytila	Vahvuudet	Heikkoudet
Näkymät	Mahdollisuudet	Uhat

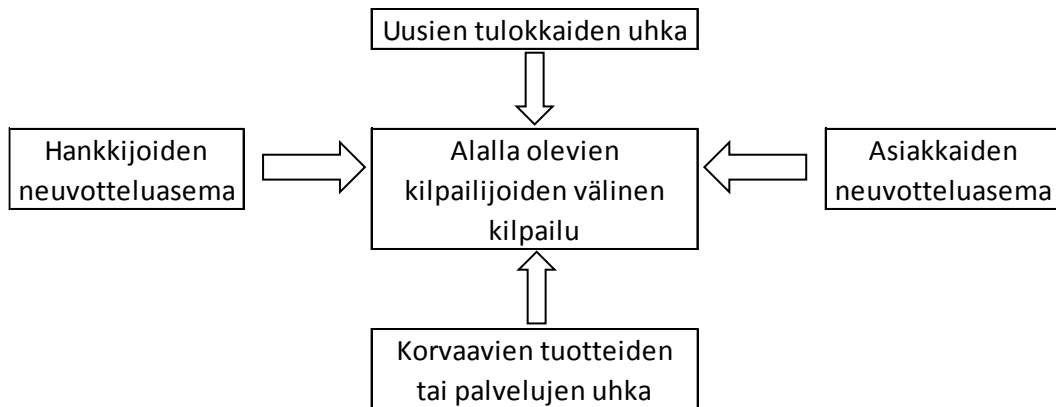
Kuva 3. SWOT- eli nelikenttäanalyysin kehikko (Rope & Vahvaselkä 1994, 94).

Valmistuneiden analyysien johtopäätökset yhdistetään vahvuuksiksi ja heikkouksiksi nelikenttäanalyysissä. Samalla tavalla tutkitut tulevaisuusvaikutukset erotellaan sen perusteella, aiheuttavatko ne mahdollisuuksia vai uhkia liiketoiminnalle. (Rope & Vahvaselkä 1994, 95.)

Nelikenttäanalyysin olennainen hyöty on, että analyysikehikko vie heti toiminnan kehityslinjauksiin. Tämä tarkoittaa sitä, että vahvuuksia parannetaan kilpailueduksi ja heikkouksia korjataan kilpailukyvyyn turvaamiseksi. Lisäksi mahdollisuudet käytetään resursien salliessa ja uhkiin varaudutaan epäonnistumisen estämiseksi (Rope & Vahvaselkä 1994, 95.)

3.2 Porterin kilpailija-analyysi

Toimialan rakenteen ja sen kehityksen tuntemisen on oltava pohjana kilpailustrategialle. Kilpailun luonteeseen vaikuttavat viisi kilpailutekijää jokaisella kansallisella tai kansainvälisellä toimialalla. Kilpailutekijöitä ovat uusien tulokkaiden uhka, korvaavien tuotteiden tai palvelujen uhka, tavarantoimittajien neuvotteluasema, asiakkaiden neuvotteluasema ja olemassa olevien kilpailijoiden välinen kilpailu. Kuvassa 4 esitetään nämä kilpailutekijät. (Porter 2006, 71.)

Kuva 4. Toimialan kilpailun määräävät viisi kilpailutekijää (Porter 2006, 71).

Kilpailutekijöiden vahvuus on erilainen eri aloilla ja se vaikuttaa alan kannattavuuteen pitkällä aikavälillä. Alan taloudelliset ja tekniset ominaisuudet eli toimialan rakenne vaikuttaa kilpailutekijöiden vahvuuteen. Useat kilpailijat voivat saada hyvän tuoton sijoittamalleen pääomalle, jos kaikki viisi tekijää ovat suotuisia. Vain todella harvalla yrityksellä on hyvä kannattavuus pitkällä aikavälillä, jos toimialalla on paineita vähintään yhden tekijän kohdalla. (Porter 2006, 72.)

Kilpailutekijöillä on vaikutusta yritysten hintoihin, kustannuksiin ja alalla tarvittavaan investointitasoon. Nämä vaikuttavat kannattavuuteen alalla. Uusien tulokkaiden uhka hillitsee voittopotentialia, koska tulokkailla on uutta kapasiteettia ja ne laskevat katteita viemällä osuuden markkinoista. Asiakkaat tai tavarantoimittajat, joilla on vaikutusvaltaa, neuvottelevat itselleen osan voitoista. Kova kilpailu vähentää voittoja, koska siihen kuluu enemmän varoja tai koska voitot menevät asiakkaille alhaisempina hintoina. Korvaavat tuotteet laskevat hintaa ja toimialan myyntivolyymia. (Porter 2006, 72.)

Toimialan rakenne on melko pysyvä, mutta siihen voi tulla muutoksia ajan kuluessa, kun ala kehittyy. Toimialan kehityssuuntauksista keskeisimpiä strategian perusteella ovat ne, joilla on vaikutusta alan rakenteeseen. Yrityksien strategiavalinnoilla voi olla positiivista tai negatiivista vaikutusta kilpailutekijöihin. (Porter 2006, 73.)

4 KIRJANPITOLAINSÄÄDÄNNÖN KESKEISET MUUTOKSET

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU annettiin 26.6.2013. Se käsittelee tietyntyyppisten yritysten vuositilinpäätöksiä, konsernitilinpäätöksiä ja niihin liittyviä kertomuksia, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/43/EY muuttamista ja neuvoston direktiivien 78/660/ETY ja 83/349/ETY kumoamista. (2013/34/EU.)

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 7.8.2013 kirjanpitolainsäädännön muutokset -työryhmän tutkimaan kirjanpitolain (myöhemmin KPL) ja siihen liittyvän muun sektorilainsäädännön muutostarpeita. Työryhmän tärkein tehtävä oli tehdä toimenpide-ehdotukset vuoden 2013 tilinpäätösdirektiivin täytäntöön panemiseksi, jotta Suomi täyttää velvollisuutensa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen perusteella. Työryhmän piti tutkia, mitä kirjanpitolainsäädännöstä on muutettava ja tehdä kyseiset lainsäädäntöehdotukset hallituksen esityksen muotoon. Direktiivin ja lakiehdotusten tärkein tavoite oli vähentää tilinpäätössääntelystä varsinkin pienyrityksille aiheutuvaa hallinnollista rasitetta. (TEM 48/2014.)

Hallituksen esitys HE 89/2015 vp annettiin 22.10.2015. Esitys koski KPL:n ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamista sekä puunkorjuuta aarniometsissä harjoittavien yritysten viranomaisille suorittamien maksujen julkistamista. (HE 89/2015 vp.) Hallituksen esitys vahvistettiin laiksi muutettuna 30.12.2015 (Eduskunta 2016).

KPL:a 30.12.1997/1336 muutettiin lailla 30.12.2015/1620. Kirjanpitoasetusta 30.12.1997/1339 (myöhemmin KPA) muutettiin asetuksella 30.12.2015/1752. Sitä sovelletaan pienyrityksiä suurempiin kirjanpitovelvollisiin. Uutena asetuksena tuli valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 1753/2015 (myöhemmin PMA). Osakeyhtiölakia 21.7.2006/624 (myöhemmin OYL) muutettiin lailla 30.12.2015/1622. Edellä mainitut lait ja asetukset tulivat voimaan 1.1.2016. Niitä sovelletaan ensimmäisen kerran sillä tilikaudella, joka alkaa 1.1.2016 tai sen jälkeen. Lukuun ottamatta OYL:a, kirjanpitovelvollinen saa kuitenkin soveltaa niitä tilinpäätökseen, joka laaditaan lain voimaantulon jälkeen. (KPA; KPL; OYL; PMA.)

Hallituksen esityksessä kirjanpitolainsäädännön muutoksille esitetään kahdeksan pääkohtaa. Kohdeyrityksen toimialan vuoksi opinnäytetyön ulkopuolelle rajataan erityisvelvoite kaivannaisteollisuudessa ja aarniometsien puunkorjuussa. Käsiteltävät pääkohdat

ovat pienet ensin -periaate, supistetut liitetiedot pienyrityksillä, jäsenvaltio-optio lisähel-
potusten antamiseen mikroyrityksille, mikroyritysten suojausasetus, olennaisuus
tilinpäätösperiaatteeksi, pienkonsernipoikkeus sekä kirjanpidon menetelmät, aineistot ja
säilytys. (HE 89/2015 vp.)

4.1 Pienet ensin -periaate ja supistetut liitetiedot

Pienyrityksen määritelmän raja-arvot tulivat tarkasteluun. Suomen vanhassa KPL
3:9.2:ssa pienyrityksen ylärajoina olivat taseessa 3,65 miljoonaa euroa, liikevaihdossa
7,3 miljoonaa ja henkilöstössä 50. Suomessa pienyrityksen raja-arvoiksi otettiin direktii-
vin korkeimmat sallimat eli taseessa 6 miljoonaa, liikevaihdossa 12 miljoonaa ja työntee-
kijöiden lukumäärässä 50 henkilöä. (KPL; HE 89/2015 vp.) Kaksi peräkkäistä tilikautta
on tarkastelujakso rajojen ylittymiselle. Rajojen ylittyminen molempina kausina johtaa
kokoluokituksen muuttumiseen. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 20.) Kuvassa 5 ha-
vainnollistetaan yritysten kokoluokat.

Pienyritys	Suuryritys
Tase 6 Meur	Tase 20 Meur
Liikevaihto 12 Meur	Liikevaihto 40 Meur
Henkilökunta 50	Henkilökunta 250
Enintään 1 raja ylittyy	Vähintään 2 rajaa ylittyy
Mikroyritys	Keskikokoisyritys
Tase 0,35 Meur	Ei mikro
Liikevaihto 0,7 Meur	Ei pieni
Henkilökunta 10	Enintään 1 raja ylittyy
Enintään 1 raja ylittyy	

Kuva 5. Yritysten kokoluokat (Rekola-Nieminen 2016, 36).

Aikaisemmassa KPL:ssa kokoluokkia oli vain kaksi, pienet kirjanpitovelvolliset ja tätä
suuremmat. Neljän kokoluokan järjestelmää ehdotettiin, kun lain muutostyö oli alussa.
Siihen olisi kuulunut mikroyritykset, pienyritykset, keskikokoisyritykset ja suuryritykset.
Keskikokoisryhmä otettiin pois laista, koska luokkien suurta määrää kritisoitiin valmistelu-
vaiheessa. Kuitenkin kritiikki ainakin osittain käsitteli mikroyritysluokkaa ja sen tarpeelli-
suutta. Suomessa on käytännössä neljä kokoluokkaa, joista yhtä ei ole laissa, koska
jäljelle jäävien luokkien raja-arvoja ei muutettu. (Rekola-Nieminen 2016, 33.)

Alle kaksi prosenttia suomalaisista yrityksistä on suuryrityksiä. Vanha, mutta uusittu KPA määrää niiden tilinpäätöksen tietojen esittämisestä. Lain kokoluokkien ulkopuolelle jääneet keskikokoisyrietykset noudattavat tätä samaa asetusta. (Rekola-Nieminen 2016, 35.) Ilmeisesti keskikokoisyrietykset noudattavat kaikkia suuryrityksiä koskevia määräyksiä, koska ne eivät ole oikeutettuja pienyrityshelpotuksiin.

PMA 3 luvussa mainitaan pienyrityksen erillistilinpäätöksen liitetietovaatimukset. Näitä sovelletaan myös mikroyrityksen erillistilinpäätökseen, paitsi seuraavan luettelon 5. kohta. Pienyrityksen liitetietoja ovat

- 1) tilinpäätöksen laatimisperiaatteet
- 2) poikkeukselliset erät
- 3) tilikauden jälkeiset olennaiset tapahtumat
- 4) arvonkorotusrahaston muutos
- 5) tiedot käypään arvoon merkitsemisestä
- 6) pitkäaikaiset lainat
- 7) annetut vakuudet ja taseen ulkopuoliset sitoumukset ja järjestelyt sekä eläkevastuut
- 8) tiedot emoyrityksestä
- 9) lainat hallintoelimiin kuuluville sekä sitoumukset heidän puolestaan
- 10) liiketoimet intressitahojen kanssa
- 11) henkilöstömäärä
- 12) omien osakkeiden ja osuuksien hankinnat ja luovutukset
- 13) toimintakertomusta ”vastaavat” tiedot. (Leppiniemi & Kisanlahti 2016b, 304–305.)

Uusi direktiivi edellyttää vuoden 1978 direktiivin tavoin, että myös pienyritykset ilmoittavat lisätietoja liitetietoina tarvittaessa (HE 89/2015 vp). KPL 3:2:n perusteella ”tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta olennaisuusperiaatteen mukaisesti ottaen huomioon kirjanpito-velvollisen harjoittaman toiminnan laatu ja laajuus. Jollei muualla tässä laissa säädettyjen velvoitteiden noudattaminen aikaansaa 1 momentissa tarkoitettua oikeaa ja riittävää kuvaa, kirjanpito-velvollisen on ilmoitettava sitä varten tarpeelliset seikat liitetiedoissa ottaen huomioon, mitä 2 a §:ssä säädetään.”

Taulukko 1. Pien- ja mikroyrityksen kululajikohtaisen tuloslaskelman bruttotulos-välisumma (Lydman 2016, 90).

1. LIIKEVAIHTO	zz	zz
2. Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos	xx	yy
3. Valmistus omaan käyttöön	xx	yy
4. Liiketoiminnan muut tuotot	xx	yy
5. Materiaalit ja palvelut:		
a) Aineet, tarvikkeet ja tavarat:		
aa) Ostot tilikauden aikana	xx	yy
ab) Varastojen muutos	xx	yy
b) Ulkopuoliset palvelut	xx	yy
BRUTTOTULOS	zz	zz

PMA 2:1:n perusteella pien- ja mikroyrityksen tuloslaskelma on tehtävä asetuksen I liitteen kululajikohtaisen kaavan tai II liitteen toimintokohtaisen kaavan mukaan. Pien- ja mikro-yritys voi esittää I liitteen kohdat 1–5 tai II liitteen kohdat 1–3 ja 6 niin sanottuna bruttotuloksena. Tällöin pitää laittaa selvitys bruttotuloksen muodostumisesta tuloslaskelman erittelyihin. (Lydman 2016, 89–90.) Aikaisemminkin pienimmät yritykset saivat käyttää tuloslaskelmassaan bruttotulos-erää. Mahdollisuus siihen oli yrityksillä, joilta ylityi enintään yksi seuraavista rajoista: liikevaihto tai vastaava tuotto 3,4 miljoonaa euroa, taseen loppusumma 1,7 miljoonaa ja palveluksessa keskimäärin 25 henkilöä. (Leppiniemi 2014, 38.) Bruttotuloksen käytön mahdollistavia raja-arvoja on siis nostettu ylöspäin. Taulukossa 1 esitetään bruttotulokseen sisältyvät erät kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa. Taulukossa 2 on bruttotulokseen sisältyvät erät toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa.

Taulukko 2. Pien- ja mikroyrityksen toimintokohtaisen tuloslaskelman bruttotulos-välisumma.

1. LIIKEVAIHTO	zz	zz
2. Hankinnan ja valmistuksen kulut	xx	yy
3. Bruttokate	zz	zz
6. Liiketoiminnan muut tuotot	xx	yy
BRUTTOTULOS	zz	zz

Pien- ja mikroyrityksen tase on tehtävä PMA:n V liitteen kaavaan mukaan. PMA 2:4:n perusteella pienyrityksen taseessa voidaan esittää pelkästään kirjaimilla ja roomalaisilla numeroilla merkityt kohdat. (PMA; Lydman 2016, 106–109.)

PMA 1:1:ssä viitataan KPL:in pien- ja mikroyrityksen toimintakertomuksen osalta. Pien- ja mikroyrityksen ei tarvitse tehdä KPL 3:1a:n mukaista toimintakertomusta niin kuin ei aikaisemminkaan. Jos kyseisen lainkohdan tieto on tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi pienyrityksestä, se täytyy laittaa liitetietona. (Leppiniemi 2014, 46; Lydman 2016, 88.)

KPL 3:1.1:n mukaan tilikauden ajalta on laadittava rahoituslaskelma, jossa selvitetään varojen hankintaa ja niiden käyttöä. Kuitenkin vain suuryrityksillä ja yleisen edun kannalta merkittävillä yhteisöillä on velvollisuus kyseisen laskelman laatimiseen. Pien- ja mikroyrityksen ei siis tarvitse tehdä julkista, tilinpäätökseen sisältyvää rahoituslaskelmaa, kuten ei aikaisemminkaan. (Leppiniemi 2014, 38; Leppiniemi & Kaisanlahti 2016b, 286.)

4.2 Jäsenvaltio-optio ja suojasatamasäännös

Uusi direktiivi antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden hyödyntää erityisiä helpotuksia mikroyrityksille. Suomi ja muut EU-maat voivat itsenäisesti päättää, hyödyntävätkö ne mikroyrityshelpotukset kokonaan tai osittain. (HE 89/2015 vp.)

PMA 4:1:ssä määrätään mikroyrityksen lyhennetystä tuloslaskelmasta. Sen perusteella mikroyritys voi olla merkitsemättä asetuksen I ja II liitteen kirjaimilla merkityt alakohdat. (Lydman 2016, 90.) PMA 4:2:n perusteella mikroyritys voi myös lyhentää tasekaavaa samalla tavalla kuin pienyritys. Pienyrityksestä poiketen mikroyrityksen ei tarvitse eritellä taseen vaihtuvissa vastaavissa esitettävistä saamisista pitkäaikaisten saamisten määrää. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 102.)

Mikroyrityksen ei tarvitse harkita lisätietojen esittämistä oikean ja riittävän kuvan antamiseksi, jos se on tehnyt tilinpäätöksensä KPL:n perusteella ja PMA:n esittämisvaatimukset huomioiden. Tätä suojasatamasäännöstä sovelletaan jokaiseen mikroyritykseen riippumatta sen toimintamuodosta. Muiden paitsi osakeyhtiöiden täytyy kuitenkin ottaa huomioon oman yhtiölainsäädäntönsä vaatimukset tilinpäätökselle. Väärän tiedon esittäminen, jonka seurauksena on oikean ja riittävän kuvan vastainen tilinpäätösinformaatio, johtaa edelleen rangaistukseen myös mikroyrityksessä. (Rekola-Nieminen 2016, 233.)

4.3 Olennaisuus, pienkonsernipoikkeus sekä kirjanpidon menetelmät, aineistot ja säilytys

Olennaisuus ei aikaisemmin ollut KPL:ssa erikseen yleisperiaatteena. Se kuului kuitenkin hyvään kirjanpitolapaan. Monissa kirjanpitolain säännöksissä ja kymmenissä kirjanpitolautakunnan lausunnoissa viitattiin olennaisuuden periaatteeseen. (Leppiniemi 2014, 81.)

KPL:in olennaisuusperiaate säädettiin nimenomaisena säännöksenä vasta vuonna 2015. KPL 3:2a.1:n mukaan ”tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa esitettävä seikka on olennainen silloin, kun sen pois jättämisen tai väärin ilmoittamisen voidaan kohtuullisesti odottaa vaikuttavan päätöksiin, joita tiedon käyttäjät tekevät tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen perusteella. Vaikka seikka olisi yksittäisenä epäolennainen, olennaisuuden arviointi tulee kohdistaa kokonaisuuteen, jos samankaltaisia seikkoja on useita.” (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 133–134.)

Konserniyritysten yhteenlasketut luvut määräävät konsernin koon emoyrityksen tilinpäätöspäivänä. Konsernin sisäisiä liiketapahtumia ei vähennetä yhteenlaskussa. Konsernien kokoluokat ovat samat kuin yrityksillä. Mikroyritys on vapautettu konsernitilinpäätöksestä. Pienyrityksen täytyy tehdä konsernitilinpäätös, jos konsernissa on yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö eli PIE-yhteisö. KPL 1:9:n perusteella PIE-yhteisöjä ovat pörssiyritykset, pankit ja vakuutusyritykset. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2016a, 29–30; Lydman 2016, 84–86.) Taulukossa 3 havainnollistetaan konsernitilinpäätös eri kokoluokissa.

Taulukko 3. Konsernitilinpäätös eri kokoluokissa (Lydman 2016, 84).

	Mikroyritys	Pienyritys ja -konserni	Suuryritys ja -konserni
Konserni-tilinpäätös	-	Konsernitilinpäätös silloin, jos konsernissa on PIE-yritys.	Konsernitilinpäätös, toimintakertomus, rahoituslaskelma.

Konsernitilinpäätöksen tekijöiden määrä pienenee jatkossa huomattavasti, koska KPL:n muutoksessa nostettiin selvästi konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuuden alarajaa. Pienkonsernien ei ole tarvinnut aikaisemminkaan KPL:n pohjalta tehdä konsernitilinpäätöstä. Vanhan OYL:n mukaan konsernitilinpäätös oli kuitenkin aina tehtävä, jos emoyhtiö jakoi varoja osakkaille. Varojen jaolla osakkaille tarkoitettiin osingonjakoa, lähipiirilainojen tai vakuuksien antamista lähipiirille sekä pääomallainan palauttamista. Tämä ohitti

KPL:n kokorajahelpotuksen. OYL:a muutettiin ja nyt varojen jako ei enää vaikuta konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuuteen. (Rekola-Nieminen 2016, 179, 182.)

Tilinpäätökseen liittyvät asiakirjat voidaan järjestää yhteen sidokseen kuten aikaisemminkin, vaikka KPL:n pykälä tasekirjasta on kumottu ja termi poistunut. Eri asiakirjat voidaan säilyttää eri tavoilla sähköisen taloushallinnon tietojärjestelmästä johtuen. (Rekola-Nieminen 2016, 102.)

Luettelo kirjanpidoista ja aineistoista on uusi asia lainsäädännössä. KPL 2:7a:n perusteella ”kirjanpitovelvollisella tulee olla tilinpäätöksen perustana olevista kirjanpidoista sekä tositteiden ja muiden kirjanpitoaineistojen lajeista luettelo, josta ilmenee niiden keskinäiset yhteydet ja säilytystavat.” Vaikka KPL ei vaadi enää erityistä kirjaussuunnitelmaa, pelkkä luettelo kirjanpidoista ja aineistoista ei riitä vaan lisäksi tarvitaan selitys siitä, miten kirjanpito toimii ja miten se on järjestetty. (Lydman 2016, 19–20, 45.)

Uusi KPL kumoaa edelliset koneellisten tietovälineiden käyttöä käsittelevät kohdat. Kaikki esteet kirjanpidon ja siihen pohjautuvan raportoinnin automatisoinnille ja nykyaikaisen tietotekniikan käyttämiselle on yritetty poistaa kirjanpitolainsäädännöstä. Kirjanpitoaineistojen säilyttämisen ja tarkasteltavuuden vaatimuksia on samalla selkeytetty ja täsmennetty. (Lydman 2016, 41–42.)

Pääkirjanpito ja osakirjanpito määritellään KPL 2 luvussa. KPL 2:2:n perusteella ”kirjanpitoja ovat pääkirjanpito, jonka kirjauksista johdetaan tilinpäätös, sekä mahdolliset osakirjanpidot, joista viedään tiedot pääkirjanpitoon yhdistelmäkirjauksina.” Peruskirjanpidon ja pääkirjanpidon määritelmät on poistettu KPL:sta. (Lydman 2016, 42.)

Uusi KPL selkeyttää kirjausketjun vaatimuksia. KPL 2:6:n perusteella ”kirjanpito on järjestettävä niin, että liiketapahtumien, tositteiden ja kirjausten yhteys mahdollisten osakirjanpitojen kautta pääkirjanpitoon ja siitä tilinpäätökseen on vaikeuksitta todettavissa kumpaankin suuntaan. Sama koskee kirjanpidosta viranomaiselle verotusta tai muuta tarkoitusta varten määrääjain tehtävää ilmoitusta.” (Lydman 2016, 44–45.)

Kirjanpitolainsäädännön keskeisten muutosten merkitys Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy:ssä

Kohdeyrityksen kilpailijoihin vaikuttaa eniten pienet ensin -periaate ja supistetut liitetiedot. Niiden vaikutus on suurin kilpailijoiden kohdalla, joiden kokoluokitus muuttuu pientä

kirjanpitovelvollista suuremmasta pienyritykseksi. Nämä yritykset voivat ottaa käyttöön pienyrityshelpotukset. Jäsenvaltio-optio ja suojausasetus eivät ole oleellisia yrityksen kannalta, koska mikroyritykset eivät oikein kilpaile rakennustoimiston kanssa. Pienkonsernipoikkeus vaikuttaa kilpaileviin pienkonserneihin. Olennaisuudella sekä kirjanpidon menetelmillä, aineistolla ja säilytyksellä ei oikein ole vaikutusta yrityksen kilpailijoihin.

5 LAKIMUUTOSTEN VAIKUTUKSET KILPAILIJA-ANALYYSIIN

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään kirjanpitolainsäädännön muutosten seitsemän pääkohdan vaikutuksia kilpailijan analysointiin.

5.1 Pienet ensin -periaate ja supistetut liitetiedot

Suurin vaikutus tulee olemaan yrityksissä, jotka vanhan KPL:n mukaan eivät olleet pieniä kirjanpitovelvollisia, mutta nykyisen lain mukaan ovat pienyrityksiä. Nämä yritykset voivat ottaa pienyrityshelpotukset käyttöön. Sen takia kilpailijoiden tiedonsaanti vähenee ja kilpailija-analyysin laatu huononee.

Suomessa pienyrityksille otettiin käyttöön melkein laajimmat mahdolliset tilinpäätösdi-
rektiivin sallimat liitetietovaatimukset, koska ne olivat lähes samat kuin aiemmassa käytännössä (Rekola-Nieminen 2016, 34). Tällä ei siis ole oikein mitään vaikutusta kilpailija-analyysiin.

Pienyrityksen tilinpäätöskaavoista määrätään PMA:n toisessa luvussa. Kaavat ja niiden käyttöalueet ovat melkein samanlaiset kuin aiemmat. Keskeinen muutos on satunnaisten erien poistuminen tuloslaskelmastakaavasta ja vapaaehtoisten varausten nimikkeen vaihtuminen verotusperusteisiksi varauksiksi. Tilinpäätössiirtojen ryhmässä on uusi yhteinen rivi saadulle ja annettulle konserniavustukselle. Taseessa oman pääoman erien määrää on lisätty ja eläkelainat on muutettu kuvaavammaksi nimikkeeksi takaisinlainat työeläkelaitoksilta. Tämän lainanimikkeen selvennys on hyvä asia, koska eläkeyhtiöiltä saatujen niin sanottujen tavallisten lainojen ja takaisinlainaukseen perustuvien lainojen merkitseminen taseeseen ei ole ollut yhdenmukaista eri yritysten välillä. (Rekola-Nieminen 2016, 234.) Tuloslaskelman ja taseen muutoksilla ei tämän perusteella ole oikein mitään vaikutusta kilpailija-analyysiin.

Pien- ja mikroyritys voi käyttää tuloslaskelmassa bruttotulos-välisummaa, mutta tällöin tuloslaskelman erittelyissä täytyy olla selvitys bruttotuloksen muodostumisesta. Leppiniemen ja Kaisanlahden (2016b, 42) mukaan bruttotulosta käytettäessä esimerkiksi yrityksen liikevaihto ja ostot pysyvät liikesalaisuuksina. Kilpailun edistämiseksi tätä mah-

dollisuutta ei annettu pienyritystä suuremmille yrityksille. Ilmeisesti bruttotuloksen käyttäminen vaikeuttaa huomattavasti kilpailija-analyysiä ja esimerkiksi tunnuslukujen laskeentaa, jos jotkin tiedot voi pitää liikesalaisuuksina.

KPL 3:1a:n perusteella ”toimintakertomuksessa on kuvattava kirjanpitovelvollisen: 1) toiminnan kehittymistä ja tuloksellisuutta; 2) taloudellista tilannetta; sekä 3) merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä. Silloin, kun se on tarpeen 1 momentissa tarkoitetun kuvauksen ymmärtämiseksi, toimintakertomukseen on sisällytettävä: 1) taloudelliset tunnusluvut; ja 2) muut kuin taloudelliset tunnusluvut henkilöstöstä ja ympäristövaikutuksista. Edellä 1 momentissa tarkoitetun kuvauksen on oltava kirjanpitovelvollisen kokoon ja rakenteeseen nähden tasapuolinen ja kattava. Siinä on tarvittaessa viitattava tilinpäätöksessä esitettyihin seikkoihin ja annettava näistä täydentäviä tietoja.

Sen lisäksi mitä edellä tässä pykälässä säädetään, toimintakertomuksessa on esitettävä: 1) tiedot olennaisista tapahtumista tilikauden päättymisen jälkeen; 2) arvio kirjanpitovelvollisen todennäköisestä tulevasta kehityksestä; 3) selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta; 4) tiedot sivuliikkeistä; 5) tiedot käypään arvoon merkityistä rahoitusvälineistä siten kuin 5 luvun 2 a §:n 5 momentissa säädetään; 6) osakeyhtiölain (624/2006) 8 luvun 8 §:ssä ja osuuskuntalain (421/2013) 8 luvun 8 §:ssä tarkoitetut toimintakertomustiedot omien osakkeiden ja osuuksien hankinnoista ja luovutuksista; sekä 7) muualla lainsäädännössä edellytetyt tiedot.”

Uuden 1 a §:n toimintakertomuksen säännökset eivät kokeneet suuria muutoksia aikaisempaan verrattuna, mutta ne ovat nyt selkeämmässä ja johdonmukaisemmassa muodossa (Rekola-Nieminen 2016, 82). Tällä muutoksella ei siis ole juuri mitään vaikutusta kilpailijan analysoimisessa. Pien- ja mikroyrityksen ei tarvitse vielääkään laatia toimintakertomusta. Toimintakertomukseen kuuluvia tietoja voidaan kuitenkin joutua tarvittaessa antamaan liitetietoina pienyrityksessä.

Tiedot toiminnan kehittymisestä ja tuloksellisuudesta ja varsinkin taloudellisesta tilanteesta voivat olla hyödyllisiä kilpailija-analyysissä. Tiedot yrityksen merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä ovat myös hyödyksi kilpailijoille. Tämän vuoksi varsinkin viimeksi mainitut tiedot pyritään yleensä antamaan mahdollisimman suppeasti ja saateen mainita lähinnä itsestään selviä asioita, jotta kilpailijat eivät saisi liikaa tietoa yrityksen tilanteesta.

Taloudelliset tunnusluvut voi laskea itsekkin ja muilla kuin taloudellisilla tunnusluvuilla henkilöstöstä ja ympäristövaikutuksista ei ole yleensä merkitystä kilpailija-analyysissä.

Pien- ja mikroyrityksen täytyy kuitenkin antaa liitetietona tiedot olennaisista tapahtumista tilikauden päättymisen jälkeen. Arvio kirjanpitovelvollisen todennäköisestä tulevasta kehityksestä voi olla tärkeää kilpailija-analyysissä. Sivuliikkeiden tiedoista voi myös olla hyötyä, mutta lopuista laissa määritellyistä kohdista ei ole juurikaan hyötyä kilpailijaa analysoitaessa.

Pien- ja mikroyrityksen ei vielääkään tarvitse laatia julkista rahoituslaskelmaa. Jos yritys KPL:n uudistumisen myötä muuttuu suuryrityksestä pienyritykseksi, se voi jatkossa olla laatimatta julkista rahoituslaskelmaa. Tällöin sen kilpailijat eivät enää pysty käyttämään sitä apuna kilpailija-analyysissä.

5.2 Jäsenvaltio-optio ja suojasatamasäännös

Suomalaisista yrityksistä mikroyrityksiä on 76–85 % eri kriteeriyhdistelmien perusteella. Suurin osa pienyrityksistä on siis samanaikaisesti myös mikroyrityksiä. Tämän takia on ymmärrettävää, että mikroyritysten ja pienyritysten tilinpäätössäännökset esittämisen ja sisällön osalta eivät juuri eroa toisistaan. (Rekola-Nieminen 2016, 34.) Kilpailija-analyysin kannalta ei siis ole paljoo merkitystä jos mikroyritys noudattaakin pienyrityksen säännöksiä.

Mikroyritys saa esittää tuloslaskelman vielä lyhempana kuin pienyritys. Tällä ei juuri ole vaikutusta kilpailija-analyysiin, jos kilpailijalle ei ole olennaista tiedot esimerkiksi ostoista. Lyhennetty tase on muuten samanlainen näissä kokoluokissa, mutta mikroyrityksen ei tarvitse eritellä vaihtuvien vastaavien saamisista pitkäaikaisten saamisten määrää. Tämä ei oikeastaan vaikuta mitenkään kilpailija-analyysiin.

Mikroyrityksen ei tarvitse kertoa liitetiedoissa käypään arvoon merkitsemisestä, koska sille ei sallita omaisuuserien merkitsemisestä käypään arvoonsa KPL 5:2a:n ja 2b:n mukaisesti, kuten PMA 4:4.1:sta ilmenee. Lisäksi pienyritystä koskevan liitetietoluettelon kohta toimintakertomusta vastaavista tiedoista ei koske mikro-osakeyhtiöitä, koska niiden ei tarvitse ilmoittaa liitetietovaatimuksia ylittäviä lisätietoja oikean ja riittävän kuvan vuoksi. Muilta osin mikroyritys noudattaa pienyrityksen PMA 3 luvussa mainittuja liitetietovaatimuksia. (Leppiniemi & Kisanlahti 2016b, 42–43.) Tällä ei myöskään ole oikein merkitystä kilpailija-analyysiin, jollei toimintakertomusta vastaavissa tiedoissa ole jotain kilpailijalle oleellista tietoa.

Mikroyritys voi suojasatamasäännöksen takia jättää esittämättä lisätietoja, jotka pienyritys olisi velvollinen esittämään oikean ja riittävän kuvan antamiseksi. Tällä voi olla jonkin verran merkitystä kilpailijan analysoimisessa, jos kyseessä on kilpailijalle olennainen tieto, mutta tuskin kovinkaan usein.

5.3 Olennaisuus, pienkonsernipoikkeus sekä kirjanpidon menetelmät, aineistot ja säilytys

Jo pitkään on haluttu määritelmä olennaisuudelle. Olennaisuudelle ei ole annettu prosenttilukua tai euromäärää vaan sen määritelmä liittyy aina kyseisen kirjanpitovelvollisen kulloiseenkin tilanteeseen. (Rekola-Nieminen 2016, 85–86.)

Yhtenäistä käytäntöä olennaisuudelle ei ilmeisesti ole muodostunut Suomessakaan. Olennaisuus-termiä on pyritty ratkaisemaan myös eri puolella maailmaa esimerkiksi tilintarkastuksen kohdalla kauan ja syvällisesti. Kuitenkaan yleispäteviä tuloksia ei ole muodostunut eikä yleispäteviä mittareita ole pystytty tekemään. Olennaisuuden subjektiivisuus voi vaikeuttaa sen selvittämistä, koska olennainen asia voi olla toisen mielestä epäolennainen. (Lydman 2016, 26.)

Samanlainen mittaamisen tai määrittämisen vaikeus ja subjektiivisuuden ongelma liittyy siihen, milloin jonkin asian voidaan ”kohtuullisesti” odottaa vaikuttavan johonkin. Sitä on hankala määritellä objektiivisesti. (Lydman 2016, 26.)

Kirjanpidon ja verotuksen suhde on aina ollut vaikea. Kaikki hyvään kirjanpitotapaan perustuvat ratkaisut pitäisi hyväksyä verotuksessa, mutta näin ei ole käytännössä. Verotus usein jopa määrää kirjanpitoratkaisut. Tämän takia kirjanpitolainsäädännön mukaan selvästi epäolennaista veronalaista tuloa tai vähennyskelpoista menoja käsittelevä ratkaisu kirjanpidossa saattaa olla verottajan mielestä sellainen, jota se ei voi hyväksyä. (Lydman 2016, 26–27.)

Nyt KPL:ssa on määritelty olennaisuus-käsite. Vaikka yhtenäistä käytäntöä olennaisuudelle ei ole muodostunut, tuskin lakimuutos vaikuttaa kirjanpitokäytäntöön juurikaan kilpailija-analyysistä puhumatta.

Kun vuoden 1997 lakimuutosta valmisteltiin, keskusteltiin paljon siitä, onko pykälässä käytettävä vanhaa ja tuttua termiä oikeat ja riittävät tiedot vai englanninkielistä ilmaisua muistuttavaa termiä oikea ja riittävä kuva. Joidenkin keskustelijoiden mielestä asialla ei

ollut mitään vaikutusta, mutta osan mielestä ehdotettu uusi termi oli laajempi ja vaativampi kuin aikaisempi. Termi oikeat ja riittävät tiedot viittaa pikemminkin tarvittavien vaatimusten noudattamiseen ja objektiivisempaan tulkintaan kuin termi kuva. (Rekola-Nieminen 2016, 84.)

Vuoden 1997 ratkaisu oli kompromissi, mutta rikoslaissa oli jo silloin ilmaisu oikea ja riittävä kuva, kun määriteltiin kirjanpitorikosta tilanteessa, jossa puutteellisilla ja harhaanjohtavilla tiedoilla yritetään johtaa tilinpäätöksen lukijaa harhaan. Vuoden 2016 kirjanpitolain uudistuksessa poistettiin lopullisesti ilmaisu tiedot ja otettiin käyttöön vain käsite kuva. (Rekola-Nieminen 2016, 84.)

Uuden lain esitöiden perusteella kyseessä on vain tekninen muutos, joten asiasisältöön tai kirjanpitokäytäntöön ei tule lainkaan muutoksia. Vieläkin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot, joiden pohjalta voidaan muodostaa oikea ja riittävä kuva. Tilinpäätöstietojen eli toimintakertomuksen, tuloslaskelman, taseen ja liitetietojen oikeellisuutta ja riittävyttä arvioidaan siis samalla tavalla kuin aikaisemmin. (Lydman 2016, 28.)

Oikean ja riittävän kuvan antamisessa vaikeaa on se, ettei missään ole täydellistä lueteloa annettavista tiedoista. Pykälän mukaan tarpeelliset lisätiedot täytyy antaa liitetiedoissa. On kokonaan tilinpäätäjän harkinnan ja ammattitaidon varassa päättää oikean ja riittävän kuvan antamiseksi tärkeiden liitetietojen raja. KPA:ssa on lista vähimmäistiedoista pientä suuremmille kirjanpitovelvollisille. PMA:ssa on pienyrityksille lista minimiliitetiedoista, mutta velvollisuus antaa vapaaehtoisesti lisätietoja on voimassa. Mikroyrityksellä ei ole tätä lisätietovelvoitetta suojasatasäännöksen perusteella. (Rekola-Nieminen 2016, 84.)

Oikean ja riittävän kuvan antamisessa täytyy ottaa huomioon kirjanpitovelvollisen harjoittaman toiminnan laatu ja laajuus. Sen vuoksi esimerkiksi toimialakohtaisilla eroilla on merkitystä tiedonantovelvollisuuden noudattamisessa. Tieto sellaisesta asiasta, joka on merkityksellinen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi esimerkiksi rakennusliikkeestä, ei välttämättä ole sitä luottolaitoksesta. (HE 89/2015 vp.)

Oikeiden ja riittävien tietojen muuttumisella oikeasti ja riittäväksi kuvaksi tuskin on mitään merkitystä kilpailija-analyysin kannalta, vaikka asiasta on aikaisemmin keskusteltu vilkkaasti.

Mikroyritys on vapautettu konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuudesta. Pienyrityksen täytyy laatia konsernitilinpäätös, jos konsernissa on PIE-yhteisö. Uusilla lakimuutoksilla nostettiin konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuuden alarajaa ja enää ei pienkonsernien varojen jako osakkaille vaikuta laatimisvelvollisuuteen. Konsernitilinpäätöksen laatijoiden määrä siis pienenee huomattavasti ja se vaikeuttaa kyseisistä konserneista tehtäviin kilpailija-analyysihin.

Kirjanpidon menetelmiä, aineistoja ja säilytystä aikaisemmassa luvussa koskevat muutokset eivät vaikuta mitenkään kilpailija-analyysiin. Ne muuttavat lähinnä vain yrityksen sisäisiä kirjanpitoikäytäntöjä.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Suurin vaikutus kirjanpitolainsäädännön muutoksilla on kilpailijoihin, joiden kokoluokka muuttuu pientä kirjanpitovelvollista suuremmasta pienyritykseksi. Nämä yritykset voivat ottaa käyttöön pienyrityshelpotukset, jolloin niiden tiedonanto vähenee ja kilpailijoiden on vaikeampi analysoida yritystä. Uudet pienyritykset voivat ottaa käyttöön supistetut liitetiedot, aloittaa tuloslaskelman bruttotuloksesta, esittää taseen lyhempana sekä olla laatimatta toimintakertomusta ja rahoituslaskelmaa. Kirjanpitolainsäädännön muutoksilla nostettiin konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuuden alarajaa ja enää ei pienkonsernin varojenjako osakkaille vaikuta laatimisvelvollisuuteen. Tämän vuoksi joidenkin kilpailevien konsernien ei enää jatkossa tarvitse laatia konsernitilinpäätöstä.

Jäsenvaltio-optio ja suojasatamasäännös koskevat mikroyrityksiä ja ne eivät ole kohdeyritykselle keskeisiä kilpailijoita. Olennaisuus sekä kirjanpidon menetelmät, aineistot ja säilytys eivät myöskään vaikuta Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy:n kilpailija-analyysihin.

Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten vuonna 2016 voimaan tullut kirjanpitolainsäädännön uudistus vaikuttaa kilpailija-analyysihin. Mielestäni työn tavoite ei täytynyt kunnolla ja tulokset jäivät hieman pinnallisiksi. Sen takia en ole kovinkaan tyytyväinen lopputulokseen.

Työssä olen käynyt läpi teoriaa tilinpäätösanalyysistä, kilpailija-analyysistä ja kirjanpitolainsäädännön muutoksista. Kohdeyrityksessä tehtyjen haastatteluiden tuloksia olen hyödyntänyt näiden kohtien käsittelyssä. Lakimuutoksista olen pyrkinyt löytämään vaikutuksia kilpailija-analyysiin. Käytetty menetelmä sopii mielestäni hyvin asetetun tavoitteen saavuttamiseen.

Vaikka opinnäytetyön aikataulu oli varsin tiukka, sen tekemiseen olisi voinut syventyä enemmän. Kohdeyritys ei varsinaisesti tee kilpailija-analyysejä, joten yrityksen hyödyt työstä ovat varsin vähäiset. Kilpailija-analyysejä tekevät tahot saattavat kuitenkin hyötyä opinnäytetyöstä tehdessään ja tulkitessaan kilpailija-analyysejä. Opin työtä tehdessä paljon varsinkin kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta. Aiheen tutkimista voisi jatkaa

esimerkiksi haastatteleamalla taloudellisia kilpailija-analyysejä tekeviä tahoja siitä, miten heidän mielestään kirjanpitolainsäädännön muutokset vaikuttavat analyyseihin.

LÄHTEET

2013/34/EU. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU. Annettu Brysselissä 26.6.2013. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/ALL/?uri=CELEX%3A32013L0034>.

Anderson, S. & Guilding, C. 2006. Competitor-focused accounting applied to a hotel context. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. Vol. 18, Iss 3, 206–218.

Eduskunta 2016. HE 89/2015 vp. Viitattu 28.9.2016 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot/Valtiopaivaasia/Sivut/HE_89+2015.aspx.

Gruetter-Settele, A. 1999. Verhaltenswirkung von Informationen des externen Rechnungswesens. Settele, Augsburg.

Guilding, C. 1999. Competitor-focused accounting: an exploratory note. *Accounting, Organizations and Society*. Vol. 24, Iss 7, 583–595.

Guilding, C.; Cravens, K. & Tayles, M. 2000. An international comparison of strategic management accounting practices. *Management Accounting Research*. Vol. 11, Iss 1, 113–135.

HE 89/2015 vp. Hallituksen esitys HE 89/2015 vp. Annettu Helsingissä 22.10.2015. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_89+2015.aspx.

Heinen, C. & Hoffjan, A. 2005. The Strategic Relevance of Competitor Cost Assessment - an Empirical Study of Competitor Accounting. *Journal of Applied Management Accounting Research*. Vol. 3, No 1, 17–33.

Ikäheimo, S.; Laitinen, E.; Laitinen, T. & Puttonen, V. 2011. *Laskentatoimi ja rahoitus*. Vaasa: Vaasan Yritysinformaatio.

Kallunki, J-P. & Kytönen, E. 2002. *Uusi tilinpäätösanalyysi*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

KPA. Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339. Annettu Helsingissä 30.12.1997. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339>.

KPL. Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Annettu Helsingissä 30.12.1997. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>.

Leppiniemi, J. 2014. *Tilinpäätäjän käsikirja*. 2., uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. 2016a. *Kirjanpitolaki kommentaari*. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. 2016b. *Tilinpäätäjän käsikirja*. 3., uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2006. *Tilinpäätöksen tulkinta*. 4., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Lydman, K. 2016. *Uusi kirjanpitolaki käytännössä*. Keskeiset muutokset. Helsinki: Tietosanoma.

Moon, P. & Bates, K. 1993. Core analysis in strategic performance appraisal. *Management Accounting Research*. Vol. 4, Iss 2, 139–152.

Niskanen, J. & Niskanen, M. 2004. *Tilinpäätösanalyysi*. 2., tarkistettu painos. Helsinki: Edita.

OYL. Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624. Annettu Helsingissä 21.7.2006. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>.

Pirttilä, A. 2000. Kilpailijaseuranta. Helsinki: WSOY.

PMA. Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 1753/2015. Annettu Helsingissä 30.12.2015. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151753>.

Porter, M. 2006. Kansakuntien kilpailuetu. Suom. Tillman, M. 2. tarkastettu painos. Helsinki: Talentum.

Rakennustoimisto Lainio & Laivoranta Oy 2016. Yritys. Viitattu 6.10.2016 <http://www.lainio-laivoranta.com/?id=2>.

Rekola-Nieminen, L. 2016. Kirjanpitolaki käytännössä. 4., uud. painos. Helsinki: Edita.

Rope, T. & Vahvaselkä, I. 1994. Suunnitelmallinen markkinointi. 1. painos. Espoo: Weilin+Göös.

Salmi, I. 2010. Mitä tilinpäätös kertoo? 4.-6. painos. Helsinki: Edita.

Syvänperä, O. & Lindfors, H. 2014. Pk-yrityksen budjetointi ja raportointi käytännönläheisesti. 4., uudistettu painos. Helsinki: Kauppakamari.

TEM 48/2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 48/2014. Annettu Helsingissä 23.10.2014. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://tem.fi/documents/1410877/2859687/Pienyrityshelpotukset+ja+vuoden+2013+tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6sdirektiivi+22102014.pdf>.